Samenvatting omgevingsanalyse Zorg voor Jeugd Noord-Brabant

1 Inleiding

In de periode mei – augustus 2007 is in opdracht van de gemeenten in de regio's Noordoost-Brabant (inclusief 's-Hertogenbosch), Peelland, De Kempen, Midden-Brabant (inclusief Tilburg) en West-Brabant (inclusief Breda) een omgevingsanalyse uitgevoerd in het kader van het signaleringssysteem Zorg voor Jeugd. De gemeenten Helmond en Eindhoven werken al met het systeem.
De analyse is uitgevoerd door Woltring & Schaeffers (WenS) en K2, Brabants kenniscentrum jeugd (K2). Deze notitie is een samenvatting van de resultaten van de omgevingsanalyse in alle regio's in Noord-Brabant. De samenvatting is gemaakt om alle instellingen, die direct of indirect betrokken zijn, te informeren over de belangrijkste conclusies en aanbevelingen en over het vervolgproces.

2 Aanleiding en achtergrond

De gemeente Helmond heeft in 2006 in opdracht van de provincie Noord-Brabant het signaleringssysteem Zorg voor Jeugd ontwikkeld. Met behulp van dit instrument zijn de volgende doelen gerealiseerd:
- Het optimaliseren van de samenwerking tussen de betrokken keteninstellingen rondom één jeugdige;
- Het vroegtijdig signaleren van problemen waardoor risico's in een vroegtijdig stadium kunnen worden beperkt;
- Het actief ondersteunen van de ketencoördinatie (vastleggen van de instelling die functioneel verantwoordelijk is voor de integrale hulpverlening aan een jeugdige en voor het uitzetten en bewaken van acties rondom een jeugdige);
- Het genereren van input voor beleidsontwikkeling.

Het optimaliseren van de ketencoördinatie is een aandachtsgebied dat een hoge prioriteit heeft bij de provincie en de gemeenten. Om hier een impuls aan te geven is door de provincie de beleidsmaatregel. 'Subsidieregeling coördinatie lokale zorg aan jongeren met complexe meervoudige problematiek' opgesteld. Gemeenten komen op basis van deze beleidsmaatregel in aanmerking voor subsidie. Alle gemeenten in Noord-Brabant hebben op grond van deze regeling een subsidieaanvraag ingediend, met het doel het signaleringssysteem in te voeren. De eerste stap in het invoeringsproces is het uitvoeren van een omgevingsanalyse. De omgevingsanalyse is in de periode mei tot en met augustus uitgevoerd. De rapportages zijn in alle regio's ter besluitvorming voorgelegd aan de colleges van burgemeester en wethouders. In alle gemeenten zijn of worden binnenkort besluiten genomen om het systeem in te voeren.

Inhoud

1. Inleiding
2. Aanleiding en achtergrond
3. Conclusies omgevingsanalyse
   3.1 Doel omgevingsanalyse
   3.2 Aanpak uitvoering omgevingsanalyse
   3.3 Belangrijkste conclusies en aanbevelingen
4. Vervolgstappen
5. Planning
6. Communicatie

3 Conclusies omgevingsanalyse

3.1 Doel omgevingsanalyse

Bij aanvang van het project hebben de gemeenten in Noord-Brabant de intentie uitgesproken om het signaleringssysteem Zorg voor Jeugd in te voeren. Voordat de gemeenten een definitieve beslissing kunnen nemen over de daadwerkelijke invoering van het systeem, is meer inzicht nodig in de kosten en de benodigde personele capaciteit. Om antwoord te kunnen geven op deze vragen is de omgevingsanalyse uitgevoerd. De resultaten van de omgevingsanalyse worden daarnaast als input gebruikt voor de vervolgstappen die gezet moeten worden om het systeem in te voeren.

3.2 Aanpak uitvoering omgevingsanalyse

De omgevingsanalyse is uitgevoerd in 66 gemeenten in Noord-Brabant. Hierbij is een regionale aanpak gehanteerd op basis van de bestaande bestuurlijke overlegstructuren in de regio.
Het betreft de volgende regio's:

- Noordoost-Brabant (inclusief 's-Hertogenbosch)
- Peelland (het signaleringssysteem is al operationeel in de gemeente Helmond)
- De kempen (het signaleringssysteem is al operationeel in de gemeente Eindhoven)
- Midden-Brabant (inclusief Tilburg)
- West-Brabant (inclusief Breda)

Voor het uitvoeren van de omgevingsanalyse is een vragenlijst opgesteld. Deze vragenlijst is met een begeleidende brief verstrekt aan de contactpersonen van alle lokale en regionale instellingen die zorg verlenen aan jongeren in de leeftijd van 0-23 jaar. Met deze contactpersonen is vervolgens een interview gehouden en de vragenlijsten zijn ingevuld. De resultaten zijn vastgelegd in rapportages per regio. Deze zijn besproken met de beleidsmedewerkers Jeugd en in het bestuurlijke overleg met de verantwoordelijke portefeuillehouders.

3.3 Belangrijkste conclusies en aanbevelingen

Werkgebied, hulpaanbod en leeftijdscategorieën

Ten aanzien van de lokale en regionale voorzieningen zijn de volgende aspecten geïnventariseerd:

- Welke instellingen bieden voorzieningen aan jeugdigen?
- Wat is het werkgebied van deze instellingen?
- Welke doelgroepen en leeftijdscategorieën worden door de instellingen bediend?

In Noord-Brabant zijn vele instellingen actief met een regionaal aanbod voor jeugdigen van 0-23 jaar, 0-4 jaar of 4-19 jaar. Daarnaast zijn er instellingen met een lokaal aanbod of een specifiek hulpaanbod voor jeugdigen, bijvoorbeeld verslavingszorg. Vastgesteld kan worden dat er een overlap bestaat tussen voorzieningen. Het is dan ook van belang om afspraken te maken over de coördinatie van zorg op het moment dat meer dan één instelling betrokken is bij een jeugdige.

Ketencoördinatie

Tijdens de omgevingsanalyse is de term zorgcoördinatie gebruikt. Uit de reacties van betrokkenen bleek dat deze term verschillend wordt geïnterpreteerd en tot verwarring leidt. Daarom is naar aanleiding van de omgevingsanalyse besloten om in het kader van het project Zorg voor Jeugd de term ketencoördinatie te hanteren in plaats van zorgcoördinatie.

Onder ketencoördinatie wordt verstaan:
Formeel vastgelegde overeenkomsten tussen instellingen waarin afspraken zijn gemaakt over de verdeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden rondom de casus van één en dezelfde jeugdige. In de overeenkomst moet dus zijn vastgelegd wie de primaire verantwoordelijkheid draagt rondom de organisatie en uitvoering van het hulpaanbod.

De afstemming van zorg binnen één instelling is in voldoende mate geregeld. Het afstemmen en coördineren van zorg is niet afdoende geregeld op het moment dat meerdere instellingen betrokken zijn bij een jeugdige. Voor een paar specifieke doelen zijn bindende afspraken gemaakt. Dat is echter niet overwegend het geval. Instellingen weten vaak ook niet wie betrokken zijn bij een jeugdige. Het signaleringsysteem Zorg voor Jeugd maakt zichtbaar welke instellingen betrokken zijn bij een jeugdige. Wanneer tussen de instellingen bindende afspraken worden gemaakt over de ketencoördinatie, wordt het beter mogelijk om één gecoördineerde aanpak te ontwikkelen rondom het hulpaanbod aan een jeugdige.

Overlegstructuren

Er is geïnventariseerd welke overlegstructuren en samenwerkingsverbanden er zijn tussen instellingen gericht op afstemmen van het hulpaanbod. De inventarisatie is gedaan om in een later stadium te bekijken of en hoe deze overlegstructuren en samenwerkingsverbanden moeten worden aangesloten op het signaleringsysteem Zorg voor Jeugd.

Geautomatiseerde uitwisseling van signalen

De instellingen zelf maken gebruik van geautomatiseerde systemen om de hulpvraag en de afhandeling van de hulpvraag te registreren. De systemen zijn geïnventariseerd om te beoordelen of ze beschikken over functies die worden ondersteund met het signaleringssysteem Zorg voor Jeugd. De cliëntsystemen van de instellingen beschikken niet over een functie waarmee automatisch signalen kunnen worden uitgewisseld. Van een geautomatiseerde constatering en van een uitwisseling van signalen met andere instellingen is geen sprake. Het systeem Zorg voor Jeugd biedt de instellingen een aanvullende functie om vroegtijdig signalen uit te wisselen over mogelijke risico's bij jeugdigen.

Ketenregistratie/koppeling systemen instellingen

Het signaleringssysteem Zorg voor Jeugd kan worden gekoppeld met het cliëntsysteem van de instelling. Doel van deze koppeling is om de registratie van de hulpvraag bij een instelling (niet wat maar dat) automatisch door te geven aan de database van Zorg voor Jeugd. Wanneer deze koppeling is gerealiseerd, wordt in het signaleringssysteem Zorg voor Jeugd zichtbaar welke instellingen betrokken zijn bij een jeugdige met een hulpvraag.
Wanneer een hulpverlener klikt op de naam van de betrokken hulpverlener komt zijn of haar naam, telefoonnummer en emailadres in beeld. Door het uitwisselen van signalen en het zichtbaar maken van de instellingen die betrokken zijn bij een jeugdige met een hulpvraag, worden hulpverleners in staat gesteld om in een vroegtijdig stadium beroepsmatig overleg te voeren over het hulpaanbod.
Er is geïnventariseerd met welke systemen koppelingen gerealiseerd zouden moeten worden. De daaruit voortvloeiende kosten zijn in overleg met de leveranciers in kaart gebracht. De provincie Noord-Brabant heeft een bedrag gereserveerd om deze koppelingen mogelijk te maken, onder de voorwaarde dat de instellingen capaciteit beschikbaar stellen om de koppeling te realiseren.

Bereikbaarheid

Er is geïnventariseerd op welke wijze en in welke mate de instellingen bereikbaar zijn in verband met het uitwisselen van signalen. Vastgesteld is dat alle regionaal werkende instellingen met een aanbod op het terrein van hulpverlening tijdens de reguliere kantoortijden goed bereikbaar zijn. Dat betekent dat berichtenuitwisseling van signalen gegarandeerd kan worden. Wanneer het besluit wordt genomen om het systeem in te voeren, dient bij de uitwerking per instelling vastgelegd te worden hoe het berichtenverkeer moet worden georganiseerd. In deze fase van het proces is dat nog niet van belang. Vrijwel alle grote regionale instellingen beschikken over een 24-uurs bereikbaarheid en een crisisdienst.

Centrale database

Het heeft de voorkeur om het signaleringssysteem en de daaronder liggende database in te zetten voor de hele provincie Noord-Brabant. Daarmee krijgen alle instellingen in het werkgebied inzicht in de keten en de signalen die betrekking hebben op een en dezelfde jeugdige tussen de 0-23 jaar, die woonachtig is in de provincie Noord-Brabant.

Kosten systeem

De kosten voor het signaleringssysteem Zorg voor Jeugd bestaan uit eenmalige en structurele kosten. De gemeenten nemen tenminste voor drie jaar de jaarlijkse licentiekosten, onderhoudskosten en kosten voor applicatiebeheer voor hun rekening. Op grond van een subsidieregeling ontvangen de gemeenten van de provincie een bijdrage in de kosten voor het hosten van het systeem en van de gegevens voor de periode 2008-2011. De instellingen ontvangen een financiële compensatie wanneer het systeem van de instelling wordt gekoppeld met Zorg voor Jeugd. Daarvoor zijn spelregels opgesteld. De instellingen worden daar binnenkort voor benaderd. De gemeenten in Noord-Brabant hebben besloten om aan de instellingen geen bijdrage te vragen in de exploitatiekosten van het systeem voor de periode 2008-2011. Daar staat tegenover dat de gemeenten wel een inspanning vragen van de betrokken instellingen:

- Er dienen in goed overleg convenanten afgesloten te worden over de ketencoördinatie;
- Instellingen moet actief signalen afgeven;
- Instellingen stellen capaciteit beschikbaar om de invoering van de interface (koppeling systemen) te realiseren;
- De gegevens in de database moeten beschikbaar worden gesteld om te kunnen monitoren.

Succesfactoren

Er is gepolst of er een positieve grondhouding is ten aanzien van de invoering van het systeem. Daarnaast is gevraagd naar mogelijke kritische succesfactoren.
De geïnterviewden tonen een grote bereidheid om mee te werken aan het project. Men ziet over het algemeen de noodzaak en meerwaarde van het project Zorg voor Jeugd. Een enkeling is nog te weinig op te hoogte van het systeem om zeker te zijn van de meerwaarde. Meest genoemde kritische succesfactoren zijn:

- Duidelijkheid over taken, verantwoordelijkheden en waarborging privacy;
- Voldoende capaciteit om het systeem te implementeren, onderhouden en beheren;
- Aansluiting op bestaande systemen;
- Duidelijkheid over definities;
- Efficiënte en deskundige uitvoering van de ketencoördinatie;
- Discipline in registratie, afgeven van signalen, opvolgen van acties;
- Voldoende financiering;
- Goede aansluiting op Elektronisch Kinddossier (EKD) en landelijke verwijsindex.

4 Vervolgstappen

De invoering van het signaleringssysteem Zorg voor Jeugd in een gemeente of regio gebeurt in zes stappen.

Stap 1 Omgevingsanalyse

Met de afronding van de omgevingsanalyse is de eerste stap afgerond.

Stap 2 Besluitvorming invoering systeem

De rapportages zijn in alle regio's ter besluitvorming voorgelegd aan de colleges van burgemeester en wethouders. In alle gemeenten zijn of worden binnenkort besluiten genomen om het systeem in te voeren.

Stap 3 Strategische kaders

Tijdens deze stap worden een aantal belangrijke kaders en uitgangspunten vastgelegd die van belang zijn voor het inrichten en toepassen van het systeem. De volgende punten komen o.a. aan de orde:

- Ontwikkelen van het convenant voor ketencoördinatie;
- Kaders die van belang zijn voor het aansluiten van de instellingen uit de verschillende domeinen voor het afgeven van signalen;
- Privacy;
- Organisatie en inrichting van berichtenverkeer tussen de instellingen.

Met de instellingen die in eerste aanleg in aanmerking komen voor het uitvoeren van de ketencoördinatie worden in oktober/november werkbijeenkomsten georganiseerd. De instellingen die lokaal en/of regionaal signalen afgeven aan het systeem, worden apart benaderd om afspraken te maken over de wijze van aansluiting.

Stap 4 Invoeringsplan

Op basis van de ontwikkelde uitgangspunten en kaders wordt een plan opgesteld voor het aansluiten van de instellingen. In deze stap worden de noodzakelijke voorbereidingen verricht om het systeem in te richten. De volgende punten komen o.a. aan de orde:

- Uitwerking van het convenant ketencoördinatie op lokaal niveau;
- Aansluitprotocol voor aansluiting op het systeem;
- Uitwerken van de stappen die in het kader van de privacy gezet moeten worden;
- Voorbereiding koppeling systemen instellingen;
- Inrichting decentraal applicatiebeheer;
- Inventarisatie van gebruikers;
- Opleidingsplan;
- Andere relevante punten.

Stap 5 Invoering systeem Zorg voor Jeugd

Het systeem wordt ingericht op basis van het invoeringsplan. Nadat alle gegevens en koppelingen zijn gerealiseerd, volgt een testfase waarna de feitelijke invoering plaatsvindt.
Daarnaast worden handleidingen gemaakt en medewerkers getraind. Alle gebruikers krijgen een training en worden begeleid bij de feitelijke ingebruikname van het systeem. Hulpverleners die tevens de ketencoördinatie gaan uitvoeren, krijgen een aparte training. Ook wordt een helpdesk ingericht.

Stap 6 Evaluatie inzet systeem

Ongeveer vier maanden na ingebruikname van het systeem vindt een evaluatie plaats en volgen er verbetervoorstellen.

5 Communicatie

Een adequate communicatie is een belangrijke succesfactor in het vervolgtraject van het project Zorg voor Jeugd. Uit de gehouden interviews tijdens de omgevingsanalyse blijkt dat de relatie tussen het systeem met het Elektronisch Kinddossier en de landelijke verwijsindex onvoldoende bekend is. Bij een vervolgtraject zal daar nadrukkelijk aandacht aan besteed worden.
Daarnaast draagt eenduidige communicatie bij aan duidelijkheid over werkwijze en verantwoordelijkheden en aan betrokkenheid en motivatie om consequent met het systeem om te gaan. Het zijn randvoorwaarden voor een succesvolle invoering en gebruik van het systeem.
De directies hebben een primaire verantwoordelijkheid voor de interne en externe communicatie van de instellingen. Het projectteam Zorg voor Jeugd is verantwoordelijk voor de projectcommunicatie. Hiervoor heeft zij een communicatieraamwerk ontwikkeld dat als leidraad dient voor de communicatie gedurende het project Zorg voor Jeugd.
Per fase in het proces worden op maat de volgende instrumenten ingezet:

- Maandelijkse digitale nieuwsbrief;
- Digitale folder over Zorg voor Jeugd;
- Website www.zorgvoorjeugd.nu;
- Werk- en informatiebijeenkomsten;
- Artikelen en persberichten (in overleg met communicatiemedewerkers van gemeenten en instellingen).

5 Planning

De planning voor het verdere verloop van het proces ziet er in grote lijnen als volgt uit:

	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Feb.	Mrt.	Apr.
Stap 2 Besluitvorming	■	■							
Stap 3 Strategische kaders	■	■	■	■					
Stap 4 Invoeringsplan		■	■	■					
Stap 5 Invoering systeem				■	■	■	■		
Stap 6 Evaluatie								■	■

Meer informatie?
Wilt u meer informatie over het signaleringssysteem Zorg voor Jeugd? Stuur dan een mailbericht naar info@zorgvoorjeugd.nu.
Kijk voor meer informatie tevens op www.zorgvoorjeugd.nu.

Uitgave: projectteam Zorg voor Jeugd (WenS, K2 Brabants kenniscentrum jeugd en Novia communicatie).
September 2007